

Een strategische agenda rond ouder worden in Zaanstad

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
1. Inleiding	5
2. De Zaanse Ouderen in beeld	7
2.1 Een kwantitatieve analyse	7
2.2 Hoe wil men oud worden?	8
3. De ambitie en Strategische agenda	9
3.1 De Zaanse ambitie: Ouder worden kan in je eigen wijk	9
3.2 Passende woningen en woonvormen voor de ouderen van nu en van de toekomst	11
3.3 Ouderen blijven meedoen en zijn onderdeel van vitale netwerken	14
3.4 Een veilige en toegankelijke omgeving en goede voorzieningen in de buurt	15
3.5 Een gevarieerd zorg- en dienstenaanbod voor ouderen in hun wijk en goede spreiding van gecombineerde woonzorgvormen in Zaanstad	16
4. Wat is daarvoor nodig?	18
4.1 Informatie & Communicatie: Nadenken over ouder worden	18
4.2 Stedelijke aanpak & wijkscenario's	19
4.3 Onderzoek & Analyse: Monitoren of vraag en aanbod goed op elkaar zijn afgestemd	20
4.4 Bundelen van de krachten en (financiële) middelen	21
Bijlagen	22
1: Overzicht huidige aantal huishoudens met mobiliteitsbeperking en toename aantal ouderen per Sociaal Wijkteam gebied	22
2: Kaart huidige spreiding woonzorgvoorzieningen voor ouderen in Zaanstad	23
3: Voorbeelden van andere/nieuwe woonzorgconcepten voor ouderen in Zaanstad	24

Samenvatting

Waarom deze strategische agenda? Inwoners hebben als ze ouder worden te maken met afzonderlijke beleidsterreinen bij de gemeente (zoals 'wonen' en 'zorg') en met de werkwijze, regelgeving en initiatieven van verschillende partners en organisaties. De meerwaarde van de nu opgestelde strategische agenda is dat deze is opgesteld met de leefwereld van ouderen als vertrekpunt. Het resultaat is een integrale ambitie van de gezamenlijke partners in de stad.

Analyse en omvang van de opgave

Net als in andere gemeenten zal de toename van het aantal oudere inwoners in Zaanstad de komende decennia naar verwachting omvangrijk zijn. Hoewel daarna ook weer een periode van 'verjonging' aanbreekt wordt in de strategische agenda een beeld geschetst van de vergrijzing in kwantitatieve zin. Het aantal 65-plus huishoudens zal in de periode tot 2030 groeien van 26% naar 34% t.o.v. het totaal aantal huishoudens. Het aantal 75-plus huishoudens zal waarschijnlijk toenemen van 7.600 naar 13.650 in 2030 en dus verdubbelen t.o.v. 2016.

Dat de zorg- en ondersteuningsvraag de komende decennia zal toenemen staat vast. Het is echter lastig om harde getallen te koppelen aan het soort voorzieningen dat daarvoor nodig is, omdat ook de zorg zelf verandert bijvoorbeeld door technologische ontwikkelingen.

Naast de opgave in kwantitatieve zin is vooral de kwalitatieve opgave van belang. Hoe willen mensen oud worden, welke behoeften hebben inwoners? In de strategische agenda staan de volgende elementen centraal:

- Zelfstandigheid, zelfredzaamheid, eigen regie
- Participatie: meedoen, ertoe doen, van betekenis zijn, gezien worden
- Sociale netwerken: mensen die naar je omkijken en iets voor je kunnen doen, contact, samenredzaamheid, leefplezier in plaats van eenzaamheid en verveling
- Oud kunnen worden in de eigen wijk als je dat wilt
- Veiligheid (zowel binnenshuis als in de leefomgeving), geborgenheid
- Mobiliteit (je zelf kunnen verplaatsen, eventueel met hulp/vervoer)
- Voorzieningen zoals winkelcentra, gezondheids-

centra, Openbaar vervoer etc. in de nabijheid zodat je nog lang zelfstandig je leven kan leiden zoals je dat zelf wil

- Ondersteuning voor de mantelzorger(s) verdient expliciet aandacht

Ambities en agenda

Vanuit de hiervoor geschetste behoeften is vervolgens bekeken wat er de komende jaren nodig is. Dat is verwoord in vijf ambities, namelijk:

- a. dat mensen zoveel mogelijk in de eigen wijk kunnen blijven als zij ouder worden;
- b. dat er passende woningen en woonvormen zijn voor de ouderen van nu en van de toekomst;
- c. dat ouderen blijven meedoen en onderdeel zijn van vitale netwerken;
- d. dat mensen ouder kunnen worden in een veilige en toegankelijke omgeving met goede voorzieningen in de buurt;
- e. dat er een gevarieerd zorg- en dienstenaanbod voor ouderen in de wijk is en een goede spreiding van gecombineerde woonzorgvormen in Zaanstad.

De strategische agenda bevat bij iedere ambitie verschillende acties die door de samenwerkende partners worden uitgevoerd. Daar hoort ook bij het bieden van ruimte aan het initiatief en de kracht van mensen zelf.

Voor een goed overzicht zijn ook een aantal reeds bestaande acties opgenomen, want er gebeurt al best veel in deze stad. Daarnaast zijn er een aantal nieuwe acties. Het geheel vormt een dynamische agenda die de komende jaren regelmatig zal worden aangevuld en bijgesteld om te kunnen inspelen op nieuwe ontwikkelingen en kansen.

Wat is daarvoor nodig?

Om de ambities te kunnen realiseren zijn niet alleen de afzonderlijke acties nodig, maar een samenhangende aanpak waarin een aantal zaken centraal staan:

- Goede informatie en communicatie zijn belangrijk, zodat inwoners weten wat beschikbaar is en waar ze terecht kunnen. Dit bevordert ook dat inwoners op tijd gaan nadenken over het ouder worden en daardoor zelf regie kunnen houden en oplossingen kunnen vinden.
- Gekozen wordt voor een combinatie van een stedelijke aanpak en maatwerk per wijk. Beide schaalniveaus zijn belangrijk om te kunnen zien en doen wat nodig is.
- Samenwerking en co-creatie vormen de sleutel tot succes. Geen van de partijen kan de opgave zelfstandig realiseren, zij hebben elkaar nodig. Het gaat om een integrale aanpak door te denken en handelen vanuit de leefwereld, waar inwoners zelf bij betrokken worden. Waar mogelijk worden schotten van beleid, regelgeving en financiering doorbroken om plaats te maken voor innovaties.
- Onderzoek, analyse en monitoring blijven de komende jaren nodig vanwege de aansluiting bij de veranderende behoeften en diversiteit in wensen van ouderen en bij nieuwe mogelijkheden rond zorg en wonen. Het is van belang om resultaten van onderzoek en analyses ook met elkaar te delen. Ook informatie op wijkniveau is van belang om goed maatwerk per wijk te kunnen leveren.
- Landelijke ontwikkelingen en goede voorbeelden uit andere gemeenten kunnen ook inspiratie vormen voor de aanpak in Zaanstad.

1 Inleiding

Hoe is het om in Zaanstad oud te worden, nu en straks? En wat kunnen de gemeente, inwoners en organisaties betrokken bij ouderen, met elkaar doen om te zorgen dat mensen in deze stad op een prettige manier oud kunnen worden? Kun je eigenlijk in iedere wijk of in ieder dorp prettig oud worden?

Aanleiding

De aanleiding voor het opstellen van de 'Strategische agenda rond ouder worden in Zaanstad' (hierna: de strategische agenda) waren diverse ontwikkelingen, die spelen bij het ouder worden. Zo is de toename van het aantal ouderen, ook wel de vergrijzingsgolf genoemd, voorlopig een doorgaande ontwikkeling. Mensen blijven langer zelfstandig wonen en ontvangen daar zorg. Feitelijk zijn de traditionele verzorgingshuizen daardoor aan het verdwijnen. Er komen nieuwe initiatieven, aanvullende zorg- en dienstarrangementen en woonzorgvormen voor in de plaats.

Ouderen vragen zich zelf ook af of ze nu en straks nog wel op een prettige en zelfgekozen manier oud kunnen worden.

Het betaalbaar houden van de zorg voor ouderen stelt dit op de proef en leidt tot aanpassingen in het stelsel van regelgeving en financiering van wonen en zorg.

Tegelijkertijd zijn juist ook vitale ouderen graag van betekenis voor anderen en voor hun stad, buurt of dorp. Zij kunnen een wezenlijke bijdrage leveren aan de inclusieve Zaanse samenleving.

Genoemde veranderingen brengen nieuwe vragen, kansen en onzekerheden met zich mee voor (oudere) inwoners, wijken, gemeente en maatschappelijke en zorgorganisaties.

Dit was voor de gemeente en een aantal partners reden om bij elkaar te gaan zitten met als vertrekpunt: hoe willen mensen eigenlijk oud worden? En wat is ervoor nodig om in die behoefte te kunnen voorzien, en vooral ook ruimte te bieden aan mensen zelf om hun toekomst in die richting vorm te geven? De betrokken organisaties en gemeente willen klaar staan en op de juiste manier kunnen reageren op wat komen gaat. Zij beseffen dat ze elkaar nodig hebben om zich samen met inwoners voor te bereiden op de vraagstukken van de nabije toekomst.

Bijeenkomsten

In de afgelopen periode is het vraagstuk over de toekomst van wonen en zorg voor ouderen in Zaanstad met veel partners en betrokken ouderen op een heel open wijze nader onderzocht en besproken. De gemeente Zaanstad is samen met deze gesprekspartners op zoek gegaan naar waar kansen liggen en wat ouderen daar zelf over zeggen.

De betrokken organisaties, ouderen en gemeente realiseerden zich ook dat er al veel gebeurt met, door en voor ouderen. Dat gegeven vormde de basis voor de bijeenkomsten, die bezocht werden door:

- Corporaties (Parteon, ZVH, Wormer Wonen)
- Zorgaanbieders van oa wijkverpleging en verzorgings/verpleeghuizen (Evean, Zorgcirkel, Pennemes, Mennistenerf)
- Vertegenwoordigers vanuit de Sociale Wijkteams
- Wijkverpleegkundigen
- Actieve oudere bewoners, leden van de Zaanse Seniorenraden en van cliëntenraden
- Zorgkantoor/ Zorgverzekeraar Zilveren Kruis
- Gemeente, zowel stedelijk domein als maatschappelijk domein

Voornemen is om vanuit betrokken sectoren, ouderen en hun vertegenwoordigers samen regie te voeren op de realisatie van de ambities, zoals in de agenda verwoord. Dit samenwerkingsverband houdt het gedachtengoed en de richting levend, bijvoorbeeld via een jaarlijks symposium over ontwikkelingen en innovaties.

Strategische agenda

De gemeente Zaanstad legt met deze agenda vast wat er uit deze open zoektocht naar voren is gekomen. De partners en betrokken ouderen hebben meegedacht over en meegeschreven aan dit document. Het bevat een bundeling van analyse en informatie over relevante gegevens; bestaande en voorgenomen initiatieven; inventarisatie van behoeften en wensen; verwachtingen over verande-

ringen in samenleving, welzijn, zorg, wonen en toekomstige ontwikkelingen in o.a. (digitale) techniek. Zij onderschrijven dat dit de richting is waar gezamenlijk aan gewerkt gaat worden op het gebied van wonen en zorg voor ouderen in Zaanstad. Er is een gedeeld besef dat juist de verbinding tussen de initiatieven veel aandacht nodig heeft. Er zal alle ruimte zijn en gemaakt worden voor innovaties en nieuwe slimme oplossingen.

Implementatie

Met het vaststellen van deze agenda is de eerste fase van onderzoek en oriëntatie afgesloten. Daarna start de periode van implementatie. Hierin zal per wijk gekeken en onderzocht welke ontwikkelingen actueel zijn, wat nodig en wenselijk is en welke accenten aangebracht en welke prioriteiten met elkaar gesteld kunnen worden. Dat betekent dat de agenda en aanpak in de wijken van elkaar kunnen verschillen. Ook in deze fase blijven de ogen en oren van alle betrokkenen open staan voor signalen en nieuwe mogelijkheden. Daar horen nadrukkelijk initiatieven van inwoners bij. De agenda draagt daarom vanzelfsprekend een dynamisch karakter.

Leeswijzer

Deze strategische agenda rond ouder worden in Zaanstad schetst eerst een beeld van de Zaanse ouderen: hoe ziet de demografische ontwikkeling eruit en wat is er uit de gesprekken naar voren gekomen over hoe zij ouder willen worden? De ambitie krijgt vorm in vijf paragrafen: ouder worden kan in je eigen wijk; passende woningen en woonvormen; ouderen en vitale netwerken; omgeving en voorzieningen in de buurt; zorg- en dienstenaanbod en woonzorgvormen. Daarna volgt een eerste aanzet tot wat er nodig is om de ambitie te realiseren.

Begrippen

Chronisch somatische aandoening:

aandoening met langdurige lichamelijke klachten.

CIZ:

Centrum Indicatiestelling Zorg. Het CIZ bepaalt of iemand toegang krijgt tot de WLZ. Met een WLZ-indicatie kunnen mensen terecht in een verpleeghuis, instelling of je kunt thuis blijven wonen met intensieve zorg, mits verantwoord en doelmatig.

Domotica:

door elektronische communicatie tussen elektrische apparaten in de woning en woonomgeving kunnen zorgtaken, communicatie, ontspanning en andere huiselijke bezigheden gemakkelijker gemaakt worden.

EHealth:

toepassen van informatie- en communicatietechnologie ter ondersteuning of verbetering van de gezondheid en de gezondheidszorg.

MAAK Zaanstad:

platform waar bestuur, professionals en inwoners met elkaar in gesprek kunnen gaan over de toekomst van Zaanstad aan de hand van een investerings- en uitvoeringsagenda.

Verzorgd wonen:

vorm van wonen in combinatie met zorg- en ondersteuningsaanbod, waarbij wonen door de bewoner zelf apart wordt gefinancierd (via huur of koop). WLZ: De Wet Langdurige Zorg. Deze wet is er voor mensen die blijvend permanent toezicht of 24-uurs zorg in de nabijheid nodig hebben.

Psychogeriatrische aandoening:

ziekte, aandoening of stoornis in of van de hersenen (mede) als gevolg van ouderdom (bv. dementie).

WMO:

De Wet Maatschappelijke Ondersteuning. Deze wet zorgt ervoor dat mensen zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen en blijven participeren in de samenleving. De gemeente voert de wet uit met veel beleidsvrijheid.

Zorgverzekeringswet:

deze wet stelt verplicht dat iedereen een verzekering afsluit voor medisch noodzakelijke zorg.

Zorgverzekeraar:

zij kopen medische zorg in en vergoeden de zorgkosten van verzekerden.

Zorgkantoor:

voert de WLZ uit. Het zijn zelfstandig werkende kantoren die nauw gelieerd zijn aan de grootste zorgverzekeraar ter plekke. Het zorgkantoor koopt de zorg in en regelt de zorg voor alle verzekerden.

Zorgaanbieder:

uitvoerder van de ingekochte zorg onder WMO, ZVW en/of WLZ.

Zorg inclusief verblijf:

dit is zorg en wonen ineen, hierbij is geen sprake van gescheiden financiering van wonen en zorg. Dit is het geval bij zware zorgbehoefte.

2 De Zaanse Ouderen in beeld

2.1 Een kwantitatieve analyse

Net als in andere gemeenten zal de toename van het aantal oudere inwoners de komende decennia naar verwachting in Zaanstad omvangrijk zijn. Hoewel daarna ook weer een periode van 'verjonging' aanbreekt is het toch goed om nader in te zoomen op de omvang van de vergrijzing in kwantitatieve zin.

In Zaanstad zijn in de periode 2015-2030 onder meer de volgende trends te verwachten: Zowel relatief (als onderdeel van de totale populatie) als absoluut (aantallen ouderen) is er sprake van een forse vergrijzing. Het aantal 75-plushuishoudens zal waarschijnlijk zelfs verdubbelen naar 13.650 in 2030. In Zaanstad is in feite sprake van een driedubbele groei: het aantal inwoners groeit, het aantal ouderen groeit en het aantal ouderen met een zorgvraag zal meegroeien.

Dat de zorg- en ondersteuningsvraag de komende decennia zal toenemen staat vast. Het is echter lastig om harde getallen te koppelen aan het soort voorzieningen dat daarvoor nodig is. Het aantal mensen dat zorg nodig heeft vergelijkbaar met het huidige verpleeghuis zal naar verwachting tot 2025 dalen. Daarna wordt een forse stijging verwacht. Ook de zorg zelf verandert. Op dit moment zijn er al veel meer mogelijkheden voor hulp en zorg thuis dan vroeger. De verwachting is dat die trend zich zal voortzetten. Het gaat er nu om dat een zo goed mogelijk beeld ontstaat van het aantal mensen met

een zorgbehoefte en het karakter van die zorgbehoefte. Vervolgens zijn daar de juiste vormen van zorg en ondersteuning (zo nodig in combinatie met wonen/verblijf) voor nodig.

Naar sociaaleconomische kenmerken laat de groep senioren een grote diversiteit zien. De een heeft moeite om de toegenomen woon- en zorgkosten te betalen, de ander is in staat een stuk comfort in te kopen. Van de alleenstaande senioren in Zaanstad heeft een flink deel een inkomen dat recht geeft op huurtoeslag (65-75 jaar 54%, 75 plus 60%). Van de samenwonenden heeft het merendeel een bovenmodaal inkomen (65-75 67%, 75 plus 56%). Omdat het eigen woningbezit toeneemt, bouwen veel senioren ook een stuk vermogen op. Dat zit weliswaar in stenen, maar is door verkoop te verzilveren. De verwachting is dat het aantal welvarende senioren de komende jaren, door vergrijzing van de generatie 'babyboomers' met goede pensioenen en een overwaarde op hun huis, zal toenemen.

Kortom: Zaanstad zal verder vergrijzen, waarbij een deel te maken heeft met mobiliteitsbeperkingen, chronisch somatische of psychogeriatrische aandoeningen. De toekomstige groep ouderen is sociaaleconomisch anders samengesteld dan de huidige groep ouderen. Dit heeft ook gevolgen voor de woningmarkt. In bijlage 1 is een grafische weergave te vinden van het aantal huishoudens met een mobiliteitsbeperking en de verwachte toename van het aantal ouderen per wijk/gebied.

Tabel 1

Woonvorm	In 2016	In 2030
% 65-plus huishoudens op totaal aantal Zaanse huishoudens*	26%	34%
% 75-plus huishoudens op totaal aantal Zaanse huishoudens*	11%	18%
Aantal Zaanse 75-plus huishoudens*	7.600	13.650
Aantal 75-plussers met een mobiliteitsbeperking*	1.250	2.100
Toename aantal inwoners met zorgvraag vanwege chronisch somatische aandoening**	1.625 (licht) + 320 (zwaar)	3.583 (licht) + 1.304 (zwaar)
Toename aantal inwoners met zorgvraag vanwege dementie**	133 (licht) + 920 (zwaar)	209 (licht) + 1.077 (zwaar)
Toename behoefte aan zorg in eigen woning*	1.800	Inschatting tot 2025: 3.200

* Fortuna, prognose wonen en zorg, ABF, 2016

** CIZ+ CBS

2.2 Hoe wil men oud worden?

In de gesprekken over 'hoe we ouder willen worden in Zaanstad' komen steeds de volgende kernwaarden terug (in willekeurige volgorde):

- Zelfstandigheid, zelfredzaamheid, eigen regie
- Participatie: meedoen, ertoe doen, van betekenis zijn, gezien worden
- Sociale netwerken: mensen die naar je omkijken en iets voor je kunnen doen, contact, samenredzaamheid, leefplezier in plaats van eenzaamheid en verveling
- Oud kunnen worden in de eigen wijk als je dat wil
- Veiligheid (zowel binnenshuis als in de leefomgeving), geborgenheid
- Mobiliteit (dat je je zelf of met hulp/vervoer kunt verplaatsen)
- Voorzieningen zoals winkelcentra, gezondheidscentra, Openbaar vervoer etc in de nabijheid zodat je nog lang zelfstandig je leven kan leiden zoals je dat zelf wil
- Ondersteuning voor de mantelzorger(s) verdient expliciet aandacht

Het perspectief van de ouderen zelf vormt het vertrekpunt van waaruit de inspanningen vorm gaan krijgen.

3 De ambitie en Strategische agenda

3.1 De Zaanse ambitie: Ouder worden kan in je eigen wijk

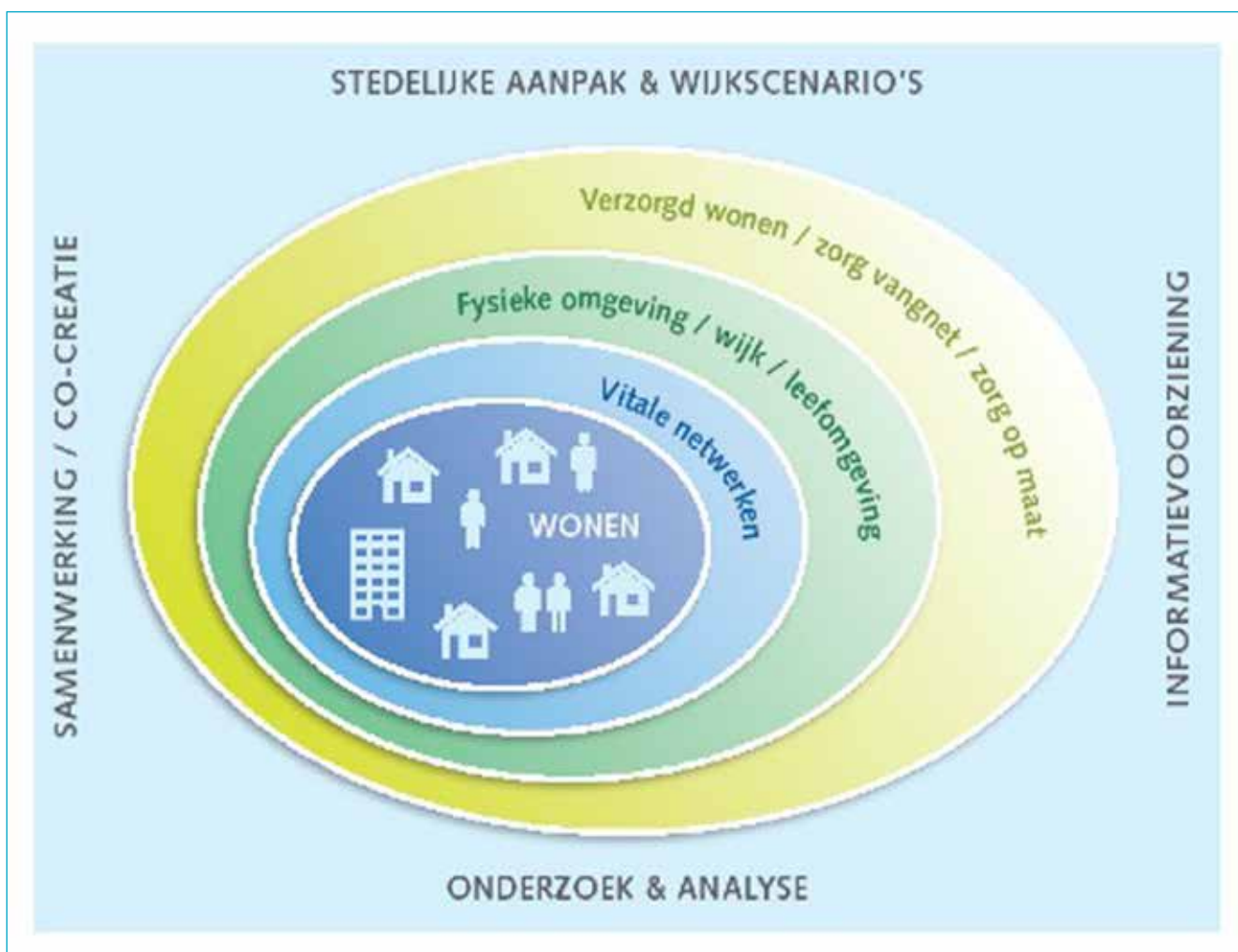
De ambitie van de gemeente Zaanstad is dat inwoners van Zaanstad in hun eigen wijk of dorp op een prettige manier oud kunnen worden. De betrokken partners delen deze ambitie evenals het besef van de gezamenlijke verantwoordelijkheid. Ieder draagt daar vanuit zijn eigen rol aan bij.

Veel mensen die ouder worden geven aan dat ze graag in hun eigen buurt of wijk willen blijven. Dat geldt natuurlijk niet voor iedereen, sommigen willen bijvoorbeeld dicht bij de kinderen gaan wonen. Wanneer voor ouderen zelfstandig wonen niet meer mogelijk is, zijn er verspreid over Zaanstad nieuwe vormen van verzorgd wonen beschikbaar. Misschien niet meer in de bekende traditionele vormen, maar in andere vormen waarin men hulp en zorg kan ontvangen.

De opgaven waarlangs deze ambitie gerealiseerd kan

worden staan verbeeld en verwoord in onderstaand plaatje en de toelichting erbij. De opgaven zijn gebaseerd op de behoeften van ouderen. Dit zijn de randvoorwaarden die zij nodig hebben om prettig oud te kunnen worden.

Een **geschikte woning, een eigen plek**, is voor iedereen en dus ook voor ouderen een basisbehoefte. Met eventuele ondersteuning kan de oudere zich redden, veiligheid ervaren en zichzelf zijn. De gemeente Zaanstad en haar partners, zetten zich in om een breed scala van geschikte woonvormen voor ouderen beschikbaar te hebben door nieuwbouw of aanpassing van de bestaande woonvoorraad. Ondersteuning, stimulans en faciliteiten komen beschikbaar voor huiseigenaren, die zelf hun woonruimte kunnen aanpassen. Tevens is er ruimte voor nieuwe initiatieven voor ouderen, die met elkaar willen gaan wonen. Het zelf regelen van eventuele ondersteuning en zorg kan daar onderdeel van zijn, al dan niet door nabuurschap.

Daaromheen hebben ouderen burens, familie, vrienden, kennissen, die men kent vanuit verschillende sociale activiteiten. Deze **verbondenheid met anderen** is een basisbehoefte. Gezien de veel voorkomende eenzaamheid onder veel ouderen is dit een kwetsbaar onderdeel van hun leven. De wijk kan hierin een belangrijke functie hebben. Een levendige wijk met een gezonde mix van ouderen, jongeren en gezinnen kan bijdragen aan prettig ouder worden. Daarnaast kunnen vrijwilligers, sociaal wijkteams en andere betrokkenen een rol vervullen in het versterken van het vitale netwerk van deze ouderen. De (vitale) ouderen zelf kunnen hier vaak zelf ook een belangrijke bijdrage aan leveren.

Van belang voor ouderen is ook dat er dichtbij huis **goede voorzieningen** zijn zoals winkels, gezondheidscentra en ontmoetingsruimten of -plekken. Deze faciliteiten en de openbare ruimte moeten makkelijk bereikbaar en **toegankelijk** zijn. Ook **goed (openbaar) vervoer** en **veiligheid** in de woonomgeving vormen een belangrijke randvoorwaarde voor ouderen om mee te kunnen blijven doen in de samenleving.

Als de zelfredzaamheid thuis afneemt, zijn er allerlei **ondersteunings- en zorgarrangementen** aan huis mogelijk. Zowel de lokale overheid als de partners zijn er voor om dit mogelijk te maken. Aanbieders van hulp, ondersteuning en zorg ontwikkelen en geven invulling aan nieuwe concepten.

De overheid en zorgkantoren houden een **vangnet** beschikbaar voor als zelfstandig thuis wonen niet meer gaat. Er zijn dan **gecombineerde woonzorgconcepten** beschikbaar en ook is er voldoende aanbod in een verpleeghuis beschikbaar. Gezamenlijk streven de betrokken partners zoals de gemeente, zorgverzekeraars, zorgaanbieders en woningcorporaties naar een goede spreiding van woonzorgvormen over de stad. Bij de transformatie van verzorgings- en verpleeghuizen werken deze partners samen aan geschikte nieuwe woonzorgvormen. Voorbeelden daarvan zijn de Amandelbloesem en de nieuwe Westerwatering.

Uitgangspunten voor bovengenoemde opgaven

- De eigen regie en het zelforganiserend vermogen van (groepen) ouderen staan centraal en krijgen de ruimte.
- De invulling van de ambities en bijbehorende opgaven kunnen verschillen per wijk.
- Het vertrekpunt is de leefwereld van de betrokken mensen en de behoeften van ouderen om oud te kunnen worden zoals zij willen. Zo wordt verkokering vanuit de systeemwereld tegengegaan.
- Primair zijn de universele behoeften van mensen (niet alleen ouderen), zoals veiligheid, geborgenheid en zelfontplooiing. Hoe kan de 'wijk van de toekomst' zo vorm krijgen dat mensen met elkaar in die behoeften kunnen voorzien? Wat betekent dat voor de diversiteit in het type woningen in een wijk? Hoe zet men gebouwen, wooncomplexen en de wijk zodanig op dat het uitnodigt tot het voorzien in deze behoeften?
- Gemeente Zaanstad, zorg en welzijnsaanbieders, partners wonen, commerciële partners en ouderen werken samen om ouder worden in Zaanstad te waarderen en zo prettig mogelijk te laten verlopen
- Het streven is dat ouderen vanuit hun behoeften een keuze kunnen maken en zich niet gedwongen voelen tot het nemen van stappen waar zij ze zich niet prettig bij voelen, omdat er geen andere keuze is.
- Flexibiliteit: Oplossingen voor de komende jaren zullen na verloop van tijd wellicht weer andere groepen bewoners kunnen dienen. Alle woningen die vanaf nu gebouwd worden, moeten levensloopbestendig/flexibel zijn, zodat zij op termijn ook geschikt zijn voor andere inwoners en huishoudens.
- De opgaven vragen om creativiteit, ondernemerschap en maatwerk. De partners geven ruimte aan lef, ondernemerschap, innovatie en experimenten. Zowel vanuit de maatschappij en de markt maar ook in hun eigen organisatie.

In de volgende hoofdstukken wordt nader ingegaan op wat er per deelopgave nodig is om de ambitie van Zaanstad te realiseren.

3.2 Passende woningen en woonvormen voor de ouderen van nu en van de toekomst

De opgave is om vooral in te zetten op geschikte zelfstandige woonruimte voor ouderen met daarbij goede service, dienstverlening en voorzieningen in de buurt. Passend bij de diversiteit van ouderen nu en in de toekomst. De woonvisie Samen verder met Zaan Mozaïek is hierbij leidend.

Passende en diverse woonvormen

Door de vergrijzing stijgt de vraag naar passende woonruimte voor senioren. Wat passend is, is voor iedereen anders. Een koopwoning of een huurwoning, op zoek naar een appartement of blijven wonen in een huis met een tuin, met jonge mensen in de straat of juist met andere senioren samen, aan de rand van de wijk of in het centrum met een winkel om de hoek. Ook in Zaanstad wonen steeds meer senioren in een (laagbouw)koopwoning. Deze mensen verhuizen niet zo snel. Een andere trend is dat door de afbouw van het traditionele verzorgingshuis de behoefte aan kleinschalige, beschermde woonvormen toeneemt. Het hebben van een fysiek geschikte woning is niet toereikend. De sociale component – mensen ontmoeten, ergens bij horen en ertoe doen – is minstens zo belangrijk. Dat is de plus die mensen aangeven nodig te hebben om niet alleen zelfstandig maar ook met plezier te kunnen blijven wonen. Het gaat om een samenhangend netwerk van wonen, fysieke en sociale omgeving, zorg en diensten.

Opgave

Via een simulatiemodel¹ is berekend hoe de woningvoorraad moet veranderen om goed op de behoeften in te spelen. Daarbij is een indeling gemaakt naar drie typen woonvormen voor senioren: gelijkvloerse woningen (nultreden), woningen met een kleine aanpassing en geclusterde woningen. Zo'n 20% van de woningvoorraad in Zaanstad bestaat uit gelijkvloerse woningen, zoals appartementen met

een lift. Circa 4% bestaat uit woningen met kleine aanpassingen en 5% bestaat uit geclusterde woningen, zoals woningen in een woonzorgcomplex of aanleunwoningen.

Voor de periode tot 2030 ligt er een opgave voor 4.200 geschikte woningen in Zaanstad: 280 woningen per jaar. Dit cijfer geeft aan waar vraag en aanbod met elkaar wringen en in hoeverre het huidige aanbod van diverse vormen van wonen met zorg moet veranderen om aan de toekomstige vraag te kunnen voldoen. Deze opgave is als volgt verdeeld, zoals is te zien in de figuur op deze pagina.

Omdat de nieuwe groep senioren welvarender is en vaker een eigen woning bezit, neemt de opgave in de koopsector het hardst toe. Dit geldt met name voor de gelijkvloerse woningen en woningen met een aanpassing. Bij het geclusterd wonen ligt de opgave vooral in de huursector, waarbij er een verschuiving optreedt van sociaal naar vrije sector. De opgave van 4.200 woningen betekent niet dat er een bouwproductie van die omvang nodig is. Een betere afstemming is te bereiken via nieuwbouw, maar ook via aanpassing van de bestaande voorraad en het toevoegen van welzijn en diensten.

Gelijkvloerse woningen

De opgave voor gelijkvloerse woningen – 175 woningen per jaar – is het best via nieuwbouw te realiseren. Met MAAK.Zaanstad zet de gemeente de komende jaren in op een verhoging van de nieuwbouwproductie van 400 in 2016 naar 600 tot 1000 woningen per jaar in de toekomst. Er ligt een forse verstedelijkingsopgave en een flink deel van deze productie zal bij openbaar vervoer knooppunten of andere binnenstedelijke locaties liggen en uit appartementen bestaan. De behoefte aan gelijkvloerse woningen is op die manier goed in te vullen. Voor het verleiden van de kritische groep senioren moet deze nieuwbouw aantrekkelijk zijn (levensloopbestendig gebouwd, drie kamers, ruim balkon, bergruimte) en op een passende locatie zijn gesitueerd (goede ligging bij winkels, niet té stedelijk, in de buurt van andere senioren en/of familie). De kanskaart nieuwbouw helpt om A-locaties voor

¹ Fortuna, prognose wonen en zorg, ABF, 2016

Tabel 2: Opgave voor seniorgeschikte woningen 2015-2030 en type maatregelen

Woonvorm	Aantal	Accent marktsegment	Type maatregel
nultreden	2600	koop	nieuwbouw
aangepast	1100	koop	aanpassing voorraad
geclusterd	500	huur, vrije sector en sociaal	nieuwbouw, aanpassing voorraad, toevoeging diensten
Totaal	4200		

senioren op te laten lichten. Met name op die locaties zoeken we, indien mogelijk vanuit grondpositie, een marktpartij die in overleg met senioren en wijkbewoners een passend product wil realiseren. Wellicht via een prijsvraag of een City Challenge. Ook eigen initiatieven van ouderen wonen willen we ruimte bieden.

Flexibiliteit is cruciaal. Door woningen levensloopbestendig te bouwen zijn ze nu en in de toekomst geschikt voor senioren én andere doelgroepen. En daarbij gaat het niet alleen om 'ouderenhuisvesting': het gaat erom dat er wijken ontstaan waar het goed wonen is, ook als mensen ouder worden. Wijken die aansluiten bij de universele behoeften van mensen zoals veiligheid, geborgenheid, ontmoeting en contact, kunnen deelnemen aan de samenleving en ertoe doen.

Aanpassen van woningen

Eigen woning

Steeds meer senioren wonen in een koopwoning en zullen daar blijven wonen. Het is vooral aan de eigenaar zelf om de woning geschikt te maken. De praktijk leert dat eigenaren drie hordes moeten nemen voordat zij hun woning verbeteren:

1. weten (bewustwording en weten wat er gedaan moet/kan worden);
2. kunnen (financieel/organisatorisch in staat zijn);
3. willen (intentie hebben het aan te pakken). Voor het levensloopbestendig wonen zet de gemeente vooral in op het 'weten', gericht op slimme aanpassingen van woningen en inzet van domotica.

Via het preventiegerichte project Comfortabel Wonen maken gemeente en een groot aantal samenwerkingspartners senioren bewust van hun huidige woonsituatie. Daarin laten zij zien wat voor aanpassingen mogelijk zijn om hun woning geschikter en comfortabeler te maken. Dit project krijgt een vervolg en verbreding door het opnieuw onder de aandacht te brengen en nieuwe organisaties te betrekken, zoals ondernemers en de zorgverzekeraar. De Wmo kan als vangnet fungeren voor specifieke aanpassingen of voor mensen die niet op eigen kracht hun woning kunnen aanpassen.

Huurwoning

De opgave voor aangepaste woningen in de huursector is beperkt. Corporaties en gemeente stemmen af in welke wijken en bij welke complexen het aanbod van woningen beter kan aansluiten bij de behoefte van ouderen en hoe zij daarin optimaal samenwerken. Corporaties betrekken oudere huurders in dit proces. In jaarlijkse prestatieafspraken leggen corporaties, gemeente en huurdersorganisaties met elkaar vast wat zij voor senioren gaan doen. In de prestatieafspraken 2017 is vastgelegd dat de

corporaties 387 woningen collectief gaan aanpassen en geschikt maken voor senioren. Binnen deze afspraken krijgt ook de betaalbaarheid van het wonen volop aandacht.

Geclusterde woningen

De opgave voor geclusterde woonvormen is in aantal niet het grootst (ca. 500 woningen tot 2030²). Maar hier ligt wel de uitdaging om met elkaar verder te werken aan een breed aanbod van nieuwe, aantrekkelijke woonvormen. Dat kan via nieuwbouw, als resultaat van transformatie van verzorgingshuizen of het opwaarderen van seniorencomplexen. Met concepten als verzorgd wonen in 'de nieuwe Westerwatering', de nieuwe invulling van de Amandelbloesem, de nieuwbouw van appartementen met aanvullende diensten en services in het project Burano en het werken aan 'wonen met een plus' is de invulling van deze opgave al volop aan de gang (zie bijlage 3).

Aandacht is nodig voor het huurniveau: er is maar een beperkt aantal geclusterde complexen in de vrije huursector, enige uitbreiding in dit segment is op zijn plaats.

Het vraagt om creativiteit, ondernemerschap en maatwerk, bijvoorbeeld als het gaat om financiering maar ook op het gebied van woonruimteverdeling, brandveiligheid of ruimtelijke ordeningsregels.

Invulling naar wijk

De toename van 75plus huishoudens is het hoogst in de wijken Wormerveer, Assendelft-Noord, Westzaan, Krommenie-West, Nieuw-West, Assendelft-Zuid, Oude Haven en Zaandam Zuid. We onderzoeken daarom met elkaar welk deel van de stedelijke opgave in deze wijken te vervullen is, met oog voor de verscheidenheid van de wijk. Uitgangspunt is dat mensen, als ze dat willen, in hun eigen omgeving kunnen blijven ook als ze ouder worden.

Aanpak bij nieuwbouw

In aantallen ligt de opgave veel meer in de bestaande bouw dan in nieuwbouw. Toch kan juist bij die nieuwbouw een statement gemaakt worden. De opzet van nieuwbouwlocaties dient ook benaderd te worden vanuit maatschappelijke opgaven in relatie tot ouder worden. Hierbij gaat het om het realiseren van wijken met aandacht voor ontmoeting, mobiliteit, functiemenging, ondernemerschap en diversiteit in leefstijlen. Nagedacht wordt over hoe ontwikkelaars uitgedaagd kunnen worden voor de realisering van nieuwbouw, in samenspraak met de wijk (bewoners, organisaties), en dit wellicht zelfs als selectiecriteria te hanteren.

² Fortuna, prognose wonen en zorg, ABF, 2016

Tabel 3: Strategische agenda Werken aan Wonen

Activiteit	Wie initieert	Samenwerkingspartners
Kansenkaart nieuwbouw ('A-locaties' voor senioren)	Gemeente Zaanstad	Makelaars
Juiste ontwikkelaar op juiste plek	Gemeente Zaanstad	Ontwikkelaars, corporaties
Faciliteren senioreninitiatieven meenemen in evaluatie zelfdoen	Gemeente Zaanstad	
Thuis technologie voor ouderen	Gemeente Zaanstad	Marktpartijen
Comfortabel Wonen (campagne aanpassingen eigen woningen)	Gemeente Zaanstad	Corporaties, SMD, zorginstellingen, ouderenorganisaties, installateurs, brancheverenigingen, brandweer. Mogelijk te betrekken: Zorgkantoor, Eveen-ledenraad
Verbouwmarkt (in combinatie met funderingsherstel en duurzaamheid)	Gemeente Zaanstad	Marktpartijen, bewonersorganisaties
Onderzoek belemmeringen financieringsmogelijkheden woningaanpassing	Gemeente Zaanstad	Ouderenorganisaties, banken
Maatwerkbenadering senioren (verhuizen naar passender woning)	Corporaties	
Financieren individuele woningaanpassingen	Gemeente	
Budget voor collectieve woningaanpassingen onderzoeken	Gemeente	Corporaties, VVE's
Levensloopbestendig wonen als onderdeel van renovaties (onderdeel prestatieafspraken)	Corporaties	Huurders, gemeente
Wonen met een plus per complex onderzoek	Parteon	Huurders, gemeente
Stedelijke opgave naar wijk vertalen (zie ook paragraaf over stedelijke aanpak en wijkscenario's)	Gemeente	Vastgoedpartijen, zorgaanbieders, bewonersorganisaties
Herziening van labeling seniorenwoningen	Gemeente Zaanstad	Woningcorporaties

3.3 Ouderen blijven meedoen en zijn onderdeel van vitale netwerken

Mensen hebben behoefte aan contact, ontmoeting, een steuntje in de rug, iemand om op terug te vallen. Dat geldt zeker ook bij het ouder worden. Het hebben van een netwerk is belangrijk, maar het hebben van zo'n netwerk is niet voor iedereen vanzelfsprekend. Als men ouder is wordt het netwerk over het algemeen ook kleiner. Zaanstad telt gelukkig veel mensen die naar elkaar omkijken en waar nodig de helpende hand bieden.

Opgaven

Een grote opgave ligt daarom in het samen met inwoners in stand houden en ontwikkelen van vitale netwerken in de bestaande stad. Het gaat daarbij over het creëren en stimuleren van een prettige leefomgeving waarin je oud kan worden en naar eigen wens mee kan doen in de samenleving. Zo'n leefomgeving is een aangename en logische mix waar:

- mensen van verschillende leeftijden en leefstijlen samen wonen, leven, recreëren, leren en werken,
- initiatieven ontstaan om de eigen regie tijdens 'ouder worden' te behouden,
- waar nieuwe producten en dienstverlenings-concepten voor ouderen ontstaan,

Iedere betrokken organisatie kijkt hoe zij ouderen waar nodig kunnen faciliteren in het sterk houden of versterken van de persoonlijke netwerken. Dat doen zij individueel, in samenwerking met inwoners, elkaar en met de gemeente.

De ondersteuning van vrijwilligers(organisaties) en mantelzorgers is ook een belangrijke opgave. Door goed de behoeften van mantelzorgers te peilen kan ondersteuning op maat aan de mantelzorger geboden worden. Het ondersteunen van ouderen en hun

mantelzorgers kan alleen door een goede samenwerking met andere partners in de wijken, zowel professionals – denk aan de wijkverpleegkundigen – als maatschappelijke/vrijwilligers-initiatieven. Een sleutelrol vervullen de Sociale Wijkteams hierin. Zij hebben ook het tegengaan en voorkomen van eenzaamheid in hun opdracht. De komende jaren zal de opdracht en werkwijze van de Sociaal Wijkteams verder doorontwikkeld worden. De proeftuin "Van eenzaamheid naar leefplezier" in Krommenie is een goed voorbeeld van omgaan met eenzaamheid. Onderwerp van onderzoek is ook of digitale vormen van contact, als aanvulling op persoonlijke ontmoeting, ingezet kunnen worden.

Voor mensen die thuis zorg krijgen kan een zinvolle dagbesteding op een andere locatie erg belangrijk zijn. Dagbesteding kan ook een rol spelen in het ontlasten van de mantelzorger. Het organiseren en aanbieden van dagbesteding voor ouderen is een opgave vanuit de gemeente (Wmo) en vanuit de WLZ.

Een interessante opgave is ook het bevorderen van het ontstaan en versterken van 'alternatieve' netwerken. Denk aan het samenbrengen van verschillende groepen mensen in nieuwe woonvormen waarbij bijvoorbeeld jongeren/studenten samenwonen met ouderen. En door open te staan voor een mix van wonen en werken, waarbij bijvoorbeeld jonge startende ondernemers ook een rol kunnen vervullen voor ouderen in hun omgeving.

Tabel 4: Strategische agenda Vitale Netwerken

Activiteit	Wie initieert	Samenwerkingspartners
Doorontwikkeling van de opdracht van Sociaal Wijkteams inzake wijknetwerken, vrijwilligers en mantelzorgers	Gemeente Zaanstad i.s.m. Sociaal Wijkteams	
Proeftuin gerichte preventie tegen eenzaamheid in Krommenie evalueren en eventueel uitbreiden naar andere wijken	Sociaal Wijkteam(s)	Ontwikkelaars, corporaties
Tijdens wijkbijeenkomsten over ouder worden ook ingaan op netwerken en ondersteuning daarvan	Gemeente Zaanstad i.s.m. wijkbijeenkomsten	
Herziening van labeling seniorenwoningen	Gemeente Zaanstad i.s.m. wonen en zorgpartners	Alle partners op gebied van zorg, wonen en welzijn die actief zijn in de wijk. Daarnaast bewonersverenigingen, VVE's, etc.

3.4 Een veilige en toegankelijke omgeving en goede voorzieningen in de buurt

Voor ouderen is het belangrijk dat zij zich in hun wijk en buurt zoveel mogelijk zelfstandig kunnen redden. Dit leidt er toe dat zij gewoon mee kunnen blijven doen in de samenleving, dat zij niet vereenzamen en goed in beweging kunnen blijven.

Het toegankelijk maken van openbare gebouwen, voorzieningen wooncomplexen en openbare ruimte in de wijk voor mensen die minder mobiel zijn is hierbij een belangrijke randvoorwaarde. Daar is aandacht voor bij het (her)ontwikkelen van de openbare ruimte.

Daarnaast kan er op plekken waar veel senioren wonen of komen te wonen bekeken worden of de inrichting van de openbare ruimte uitnodigt tot ontmoeten, contact hebben, wandelen en bewegen.

Bij nieuwbouw van wooncomplexen is er aandacht voor een goede toegankelijkheid. Voor bestaande complexen wordt gekeken of deze voldoende toegankelijk zijn voor ouderen, en worden eventueel aanpassingen gedaan.

Ook veiligheid is een belangrijk onderwerp voor ouderen. De inrichting van de openbare ruimte kan bijdrage aan een gevoel van veiligheid. Goede straatverlichting is daarbij onder meer van belang. In gesprek met ouderen zal in kaart worden gebracht welke plekken als onveilig worden ervaren en wat daar aan gedaan kan worden.

Als ouderen zelfstandig blijven wonen dan wordt er bij nieuwbouw van voor oudere geschikte woningen of wooncomplexen rekening mee gehouden dat het in de buurt is van voorzieningen zoals winkels, OV, gezondheidsvoorzieningen, ontmoetingsruimte. Ook dit is een belangrijke randvoorwaarde om langer zelfstandig thuis te kunnen wonen en om mee te kunnen blijven doen.

Tegelijkertijd is te zien dat steeds meer diensten aan huis zijn te leveren. Denk aan zorg, boodschappen, bankzaken of apotheek. Het gaat dus niet alleen om nabijheid, maar ook om bereikbaarheid, om halen en brengen.

Er is ruimte voor marktspelers of sociale ondernemers om met nieuwe service arrangementen te komen richting de ouderen, op het gebied van vervoer, boodschappendiensten etc. De gemeente vervult via de WMO (vervoer) een vangnet.

Er zijn experimenten in ontwikkeling rond dementievriendelijke buurten. In deze gebieden kunnen mensen met dementie tot op zekere hoogte zich zelfstandig door de wijk begeven en zijn er buurtbewoners bereid om hen en hun mantelzorgers te ondersteunen.

Voorbeeld: Groene Koets in Westzaan. Westzaan heeft een eigen dorpsbus die liefkozend de Groene Koets wordt genoemd. Voor een laag tarief kunnen ouderen gebruik maken van dit vervoer dat via het dorpshuis is opgezet.

Tabel 5: Strategische agenda Fysieke Wijk en goede voorzieningen

Activiteit	Wie initieert	Samenwerkingspartners
Bij nieuwe openbare ruimte projecten toetsen aan criteria voor toegankelijkheid	Gemeente Zaanstad	Werkgroep WAGOR (Werkgroep aanpassing gebouwen en openbare ruimte) toetst de ontwerpen aan de criteria
Kansrijke locaties voor ouderen benoemen Zaanstad bouwopgave (dichtbij voorzieningen etc.)	Zie Wonen	
Verbeteren toegankelijkheid bestaande wooncomplexen	Woningcorporaties	
Bij nieuwbouw rekening houden met toegankelijkheidscriteria	Gemeente geeft eisen mee Corporaties voeren uit	
In de wijkanalyses meenemen welke plekken toegankelijker en veiliger moeten worden	Gemeente Zaanstad	
Verkennen ervaringen dementievriendelijke buurten	Gemeente Zaanstad	Zorgpartners

3.5 Een gevarieerd zorg- en diensten-aanbod voor ouderen in hun wijk en goede spreiding van gecombineerde woonvormen in Zaanstad

In Zaanstad zien we een groei in het aantal ouderen én een groei in het aantal ouderen met een zorgvraag. Veel ouderen blijven tot op hoge leeftijd in hun zelfstandige huur- of koop woning en redden zich goed in hun woning, al dan niet met hulp, ondersteuning en thuiszorg. Er is daarom een groei te verwachten in de benodigde thuiszorg. Nu ouderen minder snel in aanmerking komen voor verblijf in een verzorgingshuis, is het de bedoeling een lacune te voorkomen tussen het volledig zelfstandig thuis wonen en opname in een verpleeghuis. Het aantal crisisopnames en inzet respijtzorg in de eerste lijn kunnen hiervan een signaal zijn. Daarnaast moet er oog zijn voor de behoefte van sommige ouderen aan een beschermde woonomgeving en voor signalen van eenzaamheid en/of gevoelens van onveiligheid.

Het streven van de samenwerkende partijen rond deze strategische agenda is dat het aanbod van zorg en ondersteuning en het aanbod van woonvormen goed aansluit op de behoefte van ouderen. Dit vraagt een nieuwe kijk op wonen en zorg voor ouderen; De scheidslijnen tussen intramurale en extramurale zorg zullen minder scherp worden. Er ontstaan nu al concepten waarbij ouderen zelfstandig thuis kunnen wonen en thuiszorg ontvangen maar dit in een geclusterde woonvoorziening zoals een voormalig verzorgingshuis doen.

Het stelsel

Deze ontwikkelingen vinden plaats tegen de achtergrond van een stelsel dat niet eenvoudig is. De hulp en zorg voor mensen die zelfstandig wonen wordt – zo nodig in aanvulling op de primaire ondersteuning vanuit het Sociaal Wijkteam - aangeboden door zorgaanbieders met financiering vanuit de gemeente in het kader van de Wmo, en/of door zorgaanbieders met financiering vanuit de zorgverzekeraar in het kader van de Zorgverzekeringswet (zoals wijkverpleging) of Wet Langdurige Zorg (zoals volledig of modulair pakket thuis). In verpleeghuizen wordt onder andere zorg geboden vanuit de Wet Langdurige Zorg. Deze zorg wordt aangeboden door zorgaanbieders met financiering vanuit het zorgkantoor. Het is de kunst om deze verschillende financieringsvormen en behoeften aan wonen en zorg goed op elkaar te laten aansluiten, en er met elkaar voor te zorgen dat mensen de ondersteuning krijgen die zij nodig hebben. Dit vergt een goed samenspel tussen gemeente, zorgkantoor/zorgverzekeraar en zorgaanbieders, ieder vanuit de eigen verantwoorde-

lijkheid. Met als vertrekpunt de leefwereld van mensen, en niet de systeemwereld van regelgeving en financiering.

Om die reden komt er een verkenning of een gezamenlijke pilot met betrekking tot de stelsels (Wmo, Zvw, Wlz) een meerwaarde kan hebben. Het doel daarvan is om eventuele belemmeringen weg te nemen en echt maatwerk per persoon en per wijk/ gebied te kunnen leveren.

Een aandachtspunt voor de komende periode is ook de verdere verbetering van de samenwerking tussen de Sociaal Wijkteams en de wijkverpleging, naast de samenwerking met de huisartsen. Daarbij wordt ook verkend of het aanbod van crisisbedden / respijtzorg / kortdurend verblijf voldoende aansluit bij de behoefte.

Langer thuis wonen

Dat er de afgelopen jaren verzorgingshuizen zijn gesloten baart de inwoners in Zaanstad zorgen. Het is te kort door de bocht om te zeggen dat dit komt 'door bezuinigingen' of 'door het rijksbeleid'. Er doet zich een trend voor dat mensen langer thuis blijven wonen. Vaak omdat ze dat willen en omdat het steeds beter kan door de vernieuwingen van de zorg aan huis. Een voorbeeld daarvan is de investering in domotica in de woning.

Gevolg hiervan is dat het aantal benodigde verzorgingshuisplaatsen afneemt. De kunst is nu vooral om een goed antwoord te realiseren op de volgende vragen:

Hoe kunnen de samenwerkingspartners in Zaanstad dit zorgvastgoed in blijven zetten voor ouderen met een zorgvraag (al dan niet door een transformatie)? Hoe kan de belangrijke buurtfunctie die deze panden hebben behouden blijven?

Hoe kunnen er nog meer aansprekende nieuwe woonzorgconcepten ontstaan, die aan de vraag en behoefte voldoen van ouderen?

Er zijn al goede voorbeelden van verzorgingshuizen die zijn getransformeerd in Zaanstad. Hierbij wordt scheiden van wonen en zorg financiering toegepast. Zie ook de bijlage met voorbeelden van deze getransformeerde verzorgingshuizen.

Intensieve/24-uurs zorg met verblijf

En tot slot blijft er de behoefte aan woonvormen voor mensen die niet meer zelfstandig kunnen blijven wonen en intensieve zorg met verblijf nodig hebben. Daar moet dan plaats zijn op het moment dat het nodig is, en bij voorkeur op niet al te grote afstand van de eigen vertrouwde wijk. Het gaat daarbij niet om het behoud van 'locaties' – de stenen – maar om het bieden van de zorg die nodig is. De verwachting is dat technologische ontwikkelingen (bijvoorbeeld 'domotica' en zorg op afstand via ehealth) daarbij een

hele nuttige ondersteunende rol zullen vervullen. Zie bijvoorbeeld de publicatie “Anna zorgt voor appeltaart”³ over een beeld van hoe ouderenzorg er in 2035 kan uitzien. Ook in Zaanstad is de wens dat dergelijke innovaties de ruimte krijgen, bijvoorbeeld als onderdeel van de maatwerkarrangementen Wmo of via het bieden van een goede infrastructuur voor technologie.

Belangrijke uitgangspunten

Samenvattend spreken de samenwerkingspartners in deze strategische agenda de intentie uit dat de zorgaanbieders en zorgkantoor/zorgverzekeraar in overleg met de gemeente kijken hoe het aanbod van locaties waar mensen gecombineerd aanbod van wonen en zorg kunnen ontvangen het beste kan aansluiten bij de behoefte, met als belangrijke

uitgangspunten in ieder geval:

- streven naar een goede spreiding van gecombineerd aanbod van wonen en zorg over de verschillende wijken/gebieden in Zaanstad
- streven naar transformatie van de voormalige verzorgingshuizen voor het bieden van huisvesting van ouderen met een zorgvraag
- streven naar flexibiliteit, waarbij het aantal plaatsen van gecombineerd aanbod van wonen en zorg zo flexibel mogelijk meebeweegt met de behoefte zonder dat dit gelijk impact heeft op het aantal locaties in de stad
- procesafpraak dat over eventuele plannen rond concrete locaties tijdig contact wordt opgenomen met de gemeente om samen met de stakeholders in de wijk te kijken wat nodig, wenselijk en mogelijk is.

³ <http://www.beteroud.nl/docs/beteroud/nieuws/toekomst-ouderenzorg-anna-zorgt-voor-appeltaart.pdf>

Tabel 6: Strategische agenda Zorg en Ondersteuning

Activiteit	Wie initieert	Samenwerkingspartners
Aansluiten aanbod zorg met verblijf op de behoefte	Zorgkantoor	Gemeente Zaanstad, zorgaanbieders
Transformatie van verzorgingshuizen, nieuwe concepten van verzorgd / geclusterd wonen	Zorgaanbieders	Gemeente Zaanstad, corporaties
Verkennen gezamenlijke pilot over de stelsels heen	Gemeente Zaanstad	Zorgkantoor / zorgverzekeraar, zorgaanbieders
Verdere verbetering samenwerking wijkverpleging en Sociaal Wijkteams	Sociaal Wijkteams en wijkverpleging	Gemeente Zaanstad, zorgverzekeraar, zorgaanbieders
Analyse van het aanbod van crisisbedden, respijtzorg e.d.	Wijkverpleging en Sociaal Wijkteams	Gemeente Zaanstad, zorgverzekeraar, zorgaanbieders
Domotica opnemen als onderdeel van maatwerk-arrangementen Wmo	Gemeente Zaanstad	Zorgaanbieders

4 Wat is daarvoor nodig?

4.1 Informatie & Communicatie: Nadenken over ouder worden

Het ouder worden brengt vragen met zich mee op korte of langere termijn op het gebied van: hoe wil ik ouder worden, wat betekent dit voor mijn woonsituatie, moet ik hier al actief iets aan gaan veranderen of stel ik het nog even uit. Een goede informatievoorziening en communicatie vanuit de verschillende betrokken partijen kan het nadenken over deze vragen ondersteunen.

Sociale Wijkteams kunnen hier een rol in hebben door ouderen per wijk bij elkaar te brengen en samen na te denken over wat het ouder worden met zich meebrengt. Naast de woonsituatie kunnen gebieden zoals gezondheid, zorg en mee kunnen blijven doen etc. onderwerp van gesprek zijn.

Het is belangrijk dat ouderen op het moment dat zij op zoek gaan naar informatie praktische informatie kunnen vinden, waardoor zij hun leven in kunnen vullen naar hun persoonlijke wensen. Er is veel informatie beschikbaar, maar het vinden van de juiste informatie is vaak lastig. Ook zijn ouderen niet allemaal thuis op het gebied van internet, mobiele apparaten etc. Daar moeten we rekening mee houden bij het aanbieden van informatie.

Organisaties en vertegenwoordigers vanuit de ouderen werken samen om ouderen te faciliteren om hun leven naar eigen wens in te vullen. Dan doen zij door alle mogelijkheden over prettig ouder worden goed onder de aandacht te brengen. Eventueel adviseren zij bij de stappen die ze willen gaan zetten bij aanpassingen en verhuizing. Deze passende informatievoorziening beantwoordt aan de verschillende informatie- en communicatiebehoeften van ouderen.

Tabel 7: Strategische agenda Informatie & Communicatie

Activiteit	Wie initieert	Samenwerkingspartners
Project Comfortabel wonen:Thuis technologie promotietour door Zaanstad en folder-materiaal	Gemeente Zaanstad	Corporaties, zorg- en welzijnspartners, Sociale Wijkteams
Wijkgesprekken organiseren over ouder worden in de wijk	Gemeente Zaanstad	Sociale wijkteams en wonen, zorg en welzijnspartners. Marktpartijen, wijkondernemingen, etc.
Maatwerkbenadering senioren corporaties om senioren te stimuleren te verhuizen naar een passender woning te vervolgen	Woningcorporaties	
Communicatiestrategie bedenken en integrale informatievoorziening verzorgen vanuit de gezamenlijke organisaties om ouderen te wijzen op wat er is en wat er mogelijk is in Zaanstad	Gemeente Zaanstad richt een communicatiewerkgroep op	Wonen-, zorg- en welzijnspartners i.s.m. Sociale Wijkteams en ouderen(-vertegenwoordigers)

4.2 Stedelijke aanpak & Wijkscenario's

De opgave rond het ouder worden in Zaanstad gaat niet alleen om een aanpak voor de stad als geheel, maar vooral ook om maatwerk per wijk. Juist het inzoomen op de situatie in een wijk, de ontwikkelingen die zich daar voordoen of gewenst zijn, en de behoefte van de mensen die daar nu en straks wonen, levert inzichten op die we kunnen vertalen in de aanpak. In de prestatie-afspraken tussen corporaties en gemeente is ook al afgesproken om per jaar input op te halen bij bijvoorbeeld Sociaal Wijkteam en wijkmanager, om te kijken waar het beste welke investeringen of aanpassingen kunnen worden gedaan.

Vanuit de groep samenwerkingspartners en actieve bewoners die hebben meegewerkt aan de totstandkoming van dit document is het idee ontstaan om voor ieder van de 11 wijken (volgens de gebiedsindeling van de Sociale Wijkteams) in Zaanstad een analyse te maken. De conclusies daaruit vormen vervolgens een soort scenario's of afwegingskader, een hulpmiddel voor als zich kansen of initiatieven voordoen, woningen gebouwd of aangepast moeten worden en dergelijke. Dat doen we in ieder geval in 2017; en misschien willen we dat wel met een zekere regelmaat herhalen. We kijken nog wat een handige werkvorm is: het spreiden van de sessies over een aantal momenten, of alle sessies concentreren op 1 of

2 dagen. Voor de goede orde: dit zijn echt analyse-sessies, met een wat ander karakter dan de wijkbijeenkomsten voor bewoners over ouder worden waar elders in dit document sprake van is. Deze wijkgerichte aanpak sluit aan bij de gebiedsgerichte aanpak van de Omgevingswet en omgevingsvisie.

Enkele aandachtspunten nog bij de schaal van de wijk:

- de grenzen van de wijk zijn niet 'heilig', kijk ook over de wijkgrenzen heen om te voorkomen dat men vlak naast elkaar hetzelfde doet terwijl dat beter gecombineerd kan worden rond de grens. Het over de grenzen heen kijken kan ook nog een extra voordeel opleveren. Vaak zijn er prima initiatieven in andere wijken waar veel van geleerd kan worden.
- niet voor iedereen is de 'wijk' de plek waar ze willen blijven wonen als ze ouder worden; soms wil iemand bijvoorbeeld dichterbij de kinderen gaan wonen en dergelijke. Het gaat erom dat het mogelijk moet zijn, niet dat het 'moet';
- de 11 wijken die de gemeente hanteert voelen voor inwoners vaak niet als 'hun' buurt: die denken nog veel kleinschaliger. Dat mag, maar er is wel een zekere grens aan; we kunnen niet alle voorzieningen/woontypen in alle kleine buurten hebben. Het gaat om het zoeken van een aanvaardbare balans/spreiding.

Tabel 8: Strategische agenda Wijkscenario's

Activiteit	Wie initieert	Samenwerkingspartners
Analyse-sessie per wijk	Gemeente Zaanstad	Diversen

4.3 Onderzoek & Analyse: Monitoren of vraag en aanbod goed op elkaar zijn afgestemd

Onderzoek is blijvend nodig, met name naar de veranderende behoeften en diversiteit in wensen van ouderen. Het is van belang om resultaten van onderzoek en analyses ook met elkaar te delen. Ook informatie op wijkniveau is van belang om goed maatwerk per wijk te kunnen leveren.

Organisaties en gemeente blijven nadrukkelijk open staan voor maatschappelijke en particuliere initiatieven, stimuleren deze en faciliteren waar nodig.

Tabel 9

Activiteit	Wie initieert	Samenwerkingspartners
Behoeftte onderzoek naar de (latente) behoeften van de ouderen van nu en de ouderen van morgen. Differentiëren naar leefstijlen.	Gemeente	Corporaties, zorg- en welzijnspartners, Sociale Wijkteams
Inventarisatie op te plussen wooncomplexen	Gemeente en Parteon	Sociale wijkteams en wonen, zorg en welzijnspartners. Marktpartijen, wijkondernemingen, etc.
Inventarisatie vraag en aanbod gelabelde seniorenwoningen/complexen		
Wijkfoto's maken t.b.v. wijkgesprekken en Ontwikkeling nieuwbouwplannen		Wonen-, zorg- en welzijnspartners i.s.m. Sociale Wijkteams en ouderen(-vertegenwoordigers)
Monitoring voortgang strategische agenda wonen en zorg		
Woningmarktonderzoek Wonen in de Regio Amsterdam (tweejaarlijks), met woonwensen senioren als onderdeel	Gemeente	Corporaties

4.4 Bundelen van de krachten en (financiële) middelen

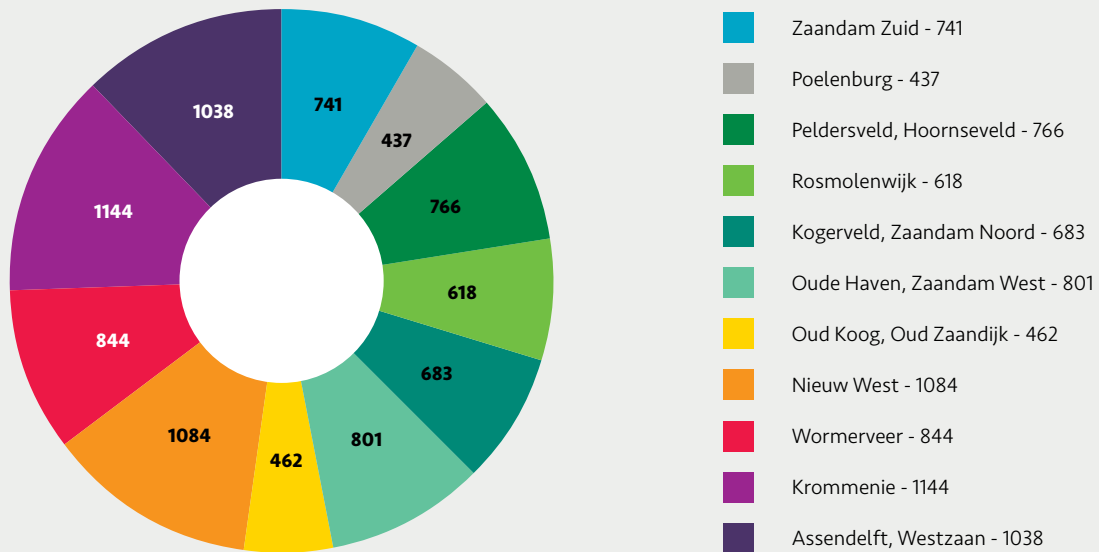
Samenwerking en co-creatie vormen de sleutel tot succes. Geen van de partijen kan de opgave zelfstandig realiseren, zij hebben elkaar nodig. Het gaat om een integrale aanpak door te denken en handelen vanuit de leefwereld, in plaats van vanuit de schotten van beleid, regelgeving en financiering.

De uitvoering van de actiepunten gebeurt in principe binnen de bestaande budgetten van zowel de gemeente als de partners; het gaat vooral om het anders richten van de middelen, en slimmer samenwerken. Mocht voor de uitwerking van een of meer actiepunten geen dekking beschikbaar zijn binnen de bestaande middelen dan zal daarover afzonderlijke besluitvorming plaatsvinden.

Bijlage 1

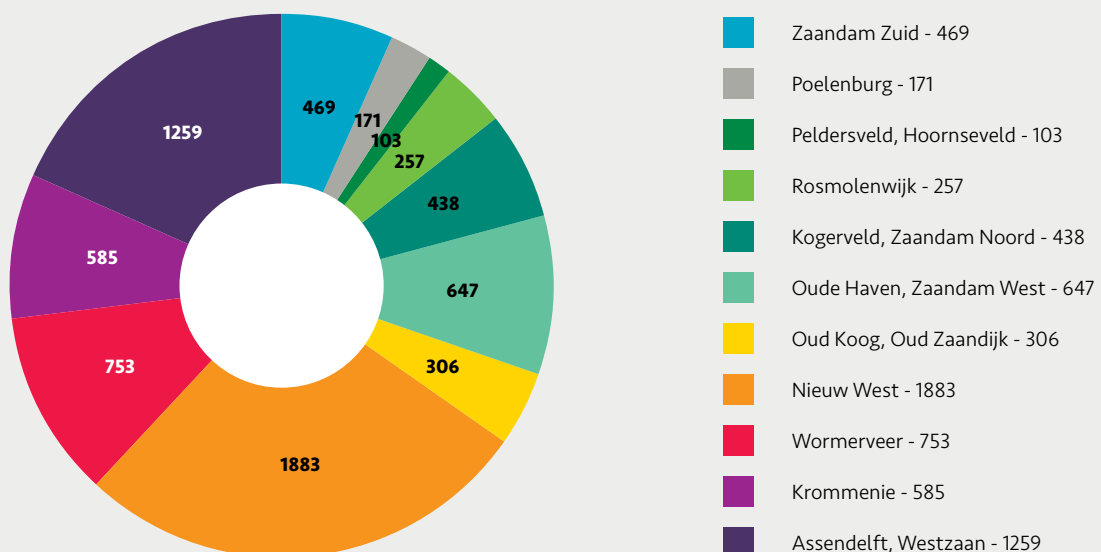
Overzicht huidige aantal huishoudens met mobiliteitsbeperking en toename aantal ouderen per Sociaal Wijkteam gebied

Aandeel per gebied in huidig aantal huishoudens met mobiliteitsbeperking (2015)

(Bron: ABF Research 2016)

Aandeel per gebied in toename aantal ouderen 2016-2030

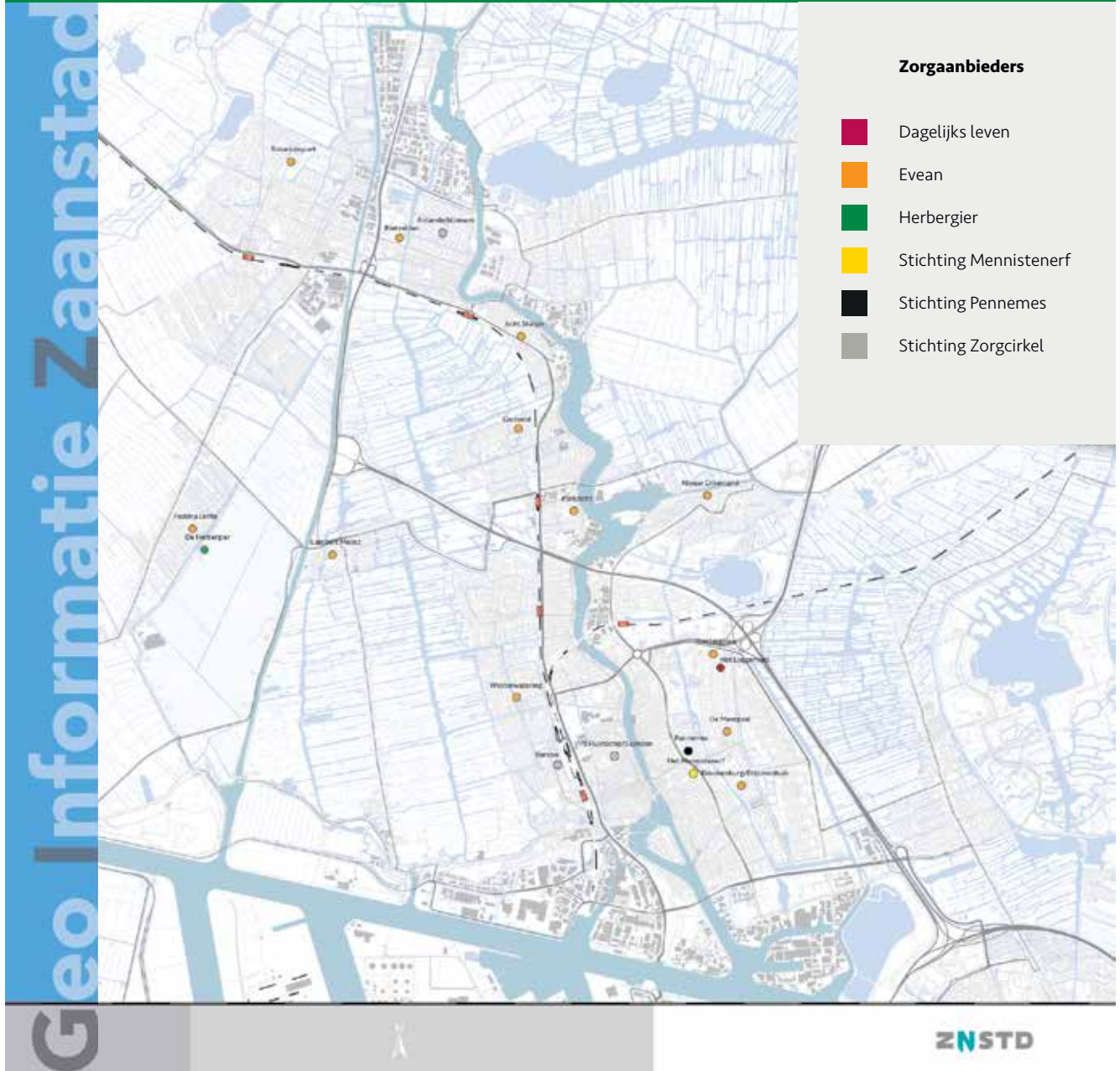

(Bron: prognoses bevolking, Onderzoek en StaGsGek Zaanstad)

Bijlage 2

Kaart huidige spreiding woonzorgvoorzieningen voor ouderen in Zaanstad

Woonvoorzieningen voor ouderen in Zaanstad 2016

Bijlage 3

Voorbeelden van andere/nieuwe woonzorgconcepten voor ouderen in Zaanstad

Woongroep De Oase (Zaandam Oud West)

Wat: 73 sociale huurwoningen met 2 of 3 kamers rond een atrium. Met recreatiezaal, bibliotheek, keuken, tuin en veel gezamenlijke activiteiten.

Aanbieder: Parteon

Sinds: jaren '90

All inclusive wonen in Nieuw-Westerwatering (Westerwatering)

Wat: Het traditionele verzorgingshuis wordt omgevormd tot een locatie voor verzorgd wonen met 69 éénkamerappartementen en 6 tweekamerappartementen, voor mensen met een lichte zorgvraag. Bewoners huren zelfstandig een appartement, waarbij Evean de nodige zorg kan verlenen. Keuze voor extra inkoop van diensten als maaltijd, was, alarmring, activiteiten, huishoudelijke hulp. Wijkbewoners kunnen gebruik blijven maken van ondersteunende diensten en gezamenlijke activiteiten.

Aanbieder: Parteon/Evean

Vanaf: 2017

Wonen met een plus in Lambert Melisz (Westzaan)

Wat: Woonconcept waarin ruimte is voor ieder zijn eigen manier van leven, waar woningen toegankelijk zijn, geplande zorg aan huis mogelijk is en met mogelijkheid om contact en ondersteuning te krijgen. Met extra aandacht aan het voorkomen van eenzaamheid en het aanbieden van passende woningen.

Aanbieder: Parteon

Sinds: 2016

Kroonenburg (Poelenburg)

Wat: Verzorgingshuis nieuwe stijl: in combinatie met zelfstandige huurwoningen (zorg- aanleun, senior) en laagbouwkoopwoningen, voorzieningen als restaurant, grand café, winkel, kapsalon en pedicure en een binnentuin. Activiteiten voor bewoners en ouderen uit de buurt, zoals een ontmoetingsplek voor Turkse ouderen.

Aanbieder: ZVH/Evean

Sinds: 2009

Het Loggerhuis, (Pelders- en Hoornseveld)

Wat: 20 sociale huur appartementen voor dementierenden met 24-uurszorg in getransformeerd schoolgebouw. Zorg via PGB.

Aanbieder: Dagelijks Leven

Sinds: 2016

Burano (Zaandam Nieuw-West)

Wat: 145 huurappartementen met mogelijkheid tot inkoop van service en diensten.

Aanbieder: Syntrus Achmea

Sinds: plan in voorbereiding

De Amandelbloesem (Wormerveer)

Wat: Verzorgingshuis dat getransformeerd is tot zelfstandig sociale huurwoningen met atrium voor mensen met lichte zorgbehoefte, gecombineerd met huisvesting voor jongeren die onder begeleiding inzetbaar zijn bij buurtrestaurant, tuin, wasserette, winkel en fietsenmaker. De Zorgcirkel zorgt voor huishoudelijke hulp en lichte zorg.

Aanbieder: Wormerwonen/Zorgcirkel/Stichting Mies/De Bloesem

Sinds: 2016 (1e fase), bouw 2e fase met 35 woningen gestart (toren)

De Rietvelden (Wormerveer)

Wat: Verpleeghuis getransformeerd tot kleinschalige woonvorm voor dementerende ouderen. Ruimte voor 96 bewoners, verdeeld over 12 wooneenheden. In combinatie met huur- en koopwoningen.

Aanbieder: Evean

Sinds: 2012

Herbergier (Assendelft)

Wat: 16 appartementen in een nieuwe boerderij voor ouderen met geheugenproblemen, met 24-uurszorg in huiselijke sfeer.

Aanbieder: ZVH/Herbergier/De Drie Notenboomen

Sinds: 2013

gemeente Zaanstad

Domein Stedelijke Ontwikkeling
Domein Maatschappelijke Ontwikkeling

Stadhuisplein 100, 1506 MZ Zaandam
Postbus 2000, 1500 GA Zaandam

T14 075
www.zaanstad.nl

